

*В навечерието на 1 февруари – Деня за почит и признателност към жертвите на комунистическия режим сайтът **desebg.com** публикува статия на Цветомир Панчев, посветена на политическото правосъдие, включително и „народния съд“ в периода 1944-1952 г. Авторът е доктор по наказателен процес в Академия на МВР с дисертационен труд на тема: „Самопризнанието в българския наказателен процес“, магистър по право и европеистика. Работил е като адвокат в Софийска адвокатска колегия, а понастоящем е началник на сектор в МВР, с интереси в областта на наказателното право и процес. Вътрешните подзаглавия са на **desebg.com**.*

Макар проведените в периода 1944-1952 г. наказателни производства, в т. ч. тези на Народният съд, да се приети като форма за разчистване на строго политически сметки, в настоящата статия проведените наказателни процеси са разгледани в наказателно-процесуалния им контекст. Обърнато е внимание на доказателствената стойност на самопризнанието като за целта са проучени пагубните последици, които нанася неговата роля върху установените принципи на демократичния процес, в резултат от превръщането му в „царица на доказателствата“.

Когато политика се използва за дамгосване на „врагове“

Бедствие с опустошителен характер настъпва винаги когато политиката се използва за обезличаване на цели слоеве от населението, които са „дамгосани“ като врагове на новия режим, а с това са своя социален и обществен статус.

Макар и от дистанцията на годините днес не бива да забравяме горчивите поуки от периода, известен в правната доктрина като „съветизацията на българското наказателно-процесуално право (1944-1952)“.

Това е времето, в което се създава и функционира т. нар. Народен съд, пред който бива потърсена наказателна отговорност на огромен брой представители на властта. Вместо да бъде стожер на справедливостта и високите морални устои, съдът е използван като оправдание за незаконното избиване на стотици души. Тази трансформация на съдебната система е ярък пример за институционализиране на политически терор.

Средновековен тип наказателен процес

Едно от основните „оръжия“, което режима използва за легитимиране на незаконосъобразното водене на наказателни процеси било самопризнанието. Без съмнение определянето му като основно доказателство, което е достатъчно за осъждане на обвиняемия, генерира потенциал за непоправимо нарушаване на нормалното функциониране на вековни принципи на правораздаването.

Изводите, които се правят във връзка с дейността на Народния съд и следствената дейност на ДС в периода 1944-1952 г. в сериозната си част са характерни за средновековния следствен тип наказателен процес на Инквизицията. Така за по-малко от десетилетие вековна еволюция към формиране на хуманизъм и справедливост бива тотално заличена.

Популистката идея за извънреден народен съд се споделя още в Манифеста към българския народ и армия на Отечествения фронт от 30 август 1944 г. В програмата на

Написано от Цветомир Панчев
Неделя, 31 Януари 2021 14:23

Отечествения фронт от 17 септември 1944 г. като част от плана за действие, който следва да се предприеме, се включва създаването на съд за виновниците за новата катастрофа на България.

„Народният съд“ – началото на политическото „правосъдие“

Съдът официално се създава по силата на Наредба-закон за съдене от Народен съд на виновниците за въвличане на България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, която се приема единодушно от Министерски съвет на 30-ти септември 1944 г. Така за пет месеца от декември 1944 г. – април 1945 г. пред съда са образувани 135 процеса, по които са привлечени като обвиняеми 11 122 лица и са произнесени 9 155 присъди (смъртни – 2 730, доживотен затвор – 1305, затвор – 4312, условно осъдени – 808).

Публично известно е, че създаването на Народния съд не е в резултат от международен ангажимент, както се посочва от поддръжниците на Наредбата-закон, колкото опит за засилване позициите на България пред съюзническите държави.

Полезна информация за тези серията от съдебни процеси срещу бивши министри, членове на ЦК на БКП, заместник-министри, както и служители на МВР е налична в Централния архив на Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия (КРДОПБГ ДСРСБНА).

Огромният документален фонд, който се събира от комисията, показва че следствената дейност, която да обезпечават обвиненията, повдигнати пред Народния съд, а в следствие в редицата политически процеси, се води от служба „Следствие“ при Държавна сигурност (ДС) (периода от 1945-1947 г.). След това в последователно преминава в отдели IV и VII на ДС. Следственият отдел бил специализиран и централизиран орган в системата на МВР, в който се организирано предварителното производство, след което разследваните лица били предавани на съда.

Физическо насилие и психически тормоз

Физическото насилие, психическият тормоз, навеждащите въпроси и множество други инквизиционни методи били част от методологията на разследващите органи. По-лесно било чрез побоища да се извлекат конкретни самопризнания, вместо да се организира провеждане на регламентирани в закона следствени дейности. Така се компенсирали дефицитите в професионалната подготовка на следствието.

Може само да подозираме за шокиращия характер на извращенията, до които се стига в хода на разследванията, тъй като години след това гузната съвест на част от действалите по това време следователи „проговаря“. В резултат на това редица от тях свидетелстват за извършени от тях принудителни действия, спрямо заподозрени и обвиняеми лица, с цел извличане на самопризнанията им.

Ярък пример, онагледяващ инквизиционните практики на следствието представлява процесът срещу Трайчо Костов и други членове на ЦК на БКП. За да се докаже антипартийната и заговорническата им дейност се използвали самопризнания констатирани, макар и пред следовател в неясна обстановка, без участие на адвокат или друг свидетел.

Дори и в последствие отречени от обвиняемите, тези признания се ползвали от съда, за да се мотивира осъдителната присъда. Посоченото дело свидетелства как идеалите на хуманизма отстъпват пред изпълнението на решенията на конюнктурата за „изчистване“ на партията от „неудобните“.

Още примери за принудително изтръгване на самопризнания

Данните за целенасоченото и принудително изтръгване на самопризнания на обвиняеми можем да почерпим от мотивите към редица последвали решения на Върховния съд (ВС), с които се ревизират и отменят много от осъдителните присъди,

постановени в периода 1944-1952 г.

В това число е преразглеждането на присъдата по „делото срещу инженерите от Завод – 11 в Сопот“, което е направено от ВС единадесет години по-късно, както и отменената през 1963 г. присъда по т.нар дело „срещу пожарните командири от 1951-1952 г.“

След като делата са възобновени присъдите се отменят, делата са прекратени, а осъдените лица са реабилитирани. Безусловно се констатира, че присъдите били постановени без достатъчно доказателства, само въз основа на признанията на подсъдимите, изтръгнати в резултат на особения режим, дългото стоене в ареста, използването на непозволени средства и т.н.

Горното доказва наложилата се в този период доказателствената сила на самопризнанието като „царица на доказателствата“ – особеност, която е характерна отново за средновековния тип наказателен процес, воден от испанската инквизиция.

По почина на сталинските политически дела

Не са нужни сериозни усилия, за да прозрем основния идеолог на българските следствени практики. Явен в тази връзка е паралелът между механизма на организираните в България наказателни процеси в периода 1944-1952 г. и проведените през 30-те години на XX век в Москва сталински политически наказателни дела. Така например, т.нар. „дело срещу минните инженери в България от 1950 г.“ подозрително наподобява „Шахтинското дело“ в СССР, по което през 1928 г. е обвинена голяма вредителска група в Шахтинския район на Донбас, свързана с бившите собственици на рудниците, с руски и чуждестранни капиталисти.

През 1963 г. пенсионираният вече прокурор по делото срещу минните инженери признал за тяхната невинност относно деянията, за които са осъдени, с обяснението, че е бил заблуден от представителите на Държавна сигурност. В последствие делото било ревизирано, а постановените присъди изцяло обезсилени.

Написано от Цветомир Панчев
Неделя, 31 Януари 2021 14:23

Организираните в периода 1936-1937 г. в СССР процеси, срещу т.нар. „контрареволуционна троцистка вредителска група“, са сходни по използваната методология с организираните през обсъждания период в България наказателни дела. За съветските наказателни процеси било характерно подсъдимите да правят пълни самопризнания, като изнесената от тях информация не се проверявала, а други гласни или писмени доказателства не се събирали.

Нещо повече, подсъдимите се отказвали доброволно от ползване на защитник и с категоричност потвърждавали обвинителната теза. В признанията си повечето от тях използвали терминологията на прокурора, което недвусмислено свидетелства за упражнени натиск.

Внимателният преглед на докладите от проведените в СССР процеси обясняват мотивите за даване на самопризнания с обстоятелството, че всеки който не направил това, бивал подложен на таен процес, който в повечето случаи приключвал с екзекуция. В самата технология по снемане на самопризнанията, чрез извършване на съответния разпит прозирало обстоятелството, че те се ползвали като основният център, около който се движил процеса.

Целяла се пълна съгласуваност между отделните признания, машинално се повтаряла обвинителната теза, а когато някои от разпитваните подсъдими се „отклонял“ от линията на обвинението, моментално се връщал в „коловоза“ на обвинението, с помощта на въпроси на прокурора, които навеждали към точно определени отговори.

Показателна за приликите в следствените действия в НРБ и СССР са сведенията в спомените на Стефан Богданов и Георги Чанков.

Вместо да се търси истината от следствието

Цялата философия на разследване в следствена дейност през периода 1944-1950 г. в страната ни била обърквана, а усилията на следствието се насочвали главно към установяване и закрепване на самопризнания на обвиняемите. С времето тази практика от спорадична се превърнала в системен проблем, характерен за цялата следствена

практика в България.

Вместо да се търси истината, следствието било насочено към намиране на виновни по повдиганите обвинения. В резултат от това масово се наложило използването на неправилни методи, които водили до допускането на явни извращения – използвало се дългото водене на следствие, в това число разследваните лица запазвали това си качество в продължение на години.

Разследването се водило, без преди това да е събрана агентурна разработка, която да оправдава започването на процесуално-следствени мероприятия. Стигнало се до положение, при което броят на лицата, спрямо които са повдигнати обвинения в резултат на подозрения, без да е налице доказателствен материал, да надвишава многократно този на лицата, за чиято престъпна дейност има конкретни доказателства.

Ръководителите на следствените отдели допълнително внушавали у следователите маниера да не насочват вниманието си върху събиране на други доказателства, освен върху самопризнания или уличаващи показания на свидетели. Дори след приемане пълната забрана за физическо насилие при провеждането на разпит, следствието не преустановило незаконосъобразните методи на работа. Непоправимото било сторено.

Най-груби разпитвачи неврастеници

Отдадеността на погрешната методика за водене на следствени дейности се отразила не само върху психиката на обвиняемите, но и върху тази на разследващите. Посочените методи за събиране на доказателствен материали станали естествена част от инструментариума на разследващите органи, които се превърнали в „най-груби разпитвачи неврастеници“, лишени от морални ценности.

Масштабното разпространение на порочни практики в следствие и правораздаване през периода 1944 – 1952 г. закономерно довело до нарастването на общественото недоволство. Много от близките на осъдените по този порочен начин посветили живота си за публичното оповестяване на инквизиционните порядки, практикувани в организираниите наказателни процеси.

Ето защо и под страх от обществен натиск се предприели спешни, но съвсем недостатъчни, коригиращи мерки. Особено важно е да се споменат указанията за реформи в следствената методология, дадени по време на т.нар. „Априлски пленум“ на ЦК на БКП от април 1956 г.

Това били законодателни промени в Наказателно-процесуалния кодекс от 1952 г., по силата на които изрично се предвидило, че самопризнанието не е достатъчно за постановяване на осъдителна присъда. Бил направен опит за установяване на среда, в която се формира свободно вътрешно убеждение на следствие и съд, което обаче дълго време останало без практическа приложимост.

Преустановяването на незаконосъобразното провеждане на наказателни разследвания и процеси било мъчен процес. Порочните практики били сраснали дълбоко в следствения апарат и останали да се проявява доста след това. Нужни били десетилетия за изричното премахване на вредния и отречен метод в следствената работа – шаблона.

Равносетката

Равносетката за значението на Народния съд и серията политически процеси в периода 1944-1952 г. за състоянието на държавността е повече от категорична. Като едни от основните структури, функционирали по време на периода на тоталитарно управление, съд и следствен апарат, били ръководени с указания от заседанията на ПД на ЦК на БКП. Окончателно се заличили утвърдените с векове принципи за разделение на властите.

Изложеното е опит да се напомни за съдбата на стотиците осъдени, при явно погазване на основополагащите за наказателното правораздаване начала – презумпцията за невинност, търсенето на обективната истина, спазването на правото на защита.

Дано поуците от историята служат като препятствие на бъдещите опити за

Самопризнанието – „царицата на доказателствата“ при комунистически съдебни процеси

Написано от Цветомир Панчев
Неделя, 31 Януари 2021 14:23

подчиняване на държавността на която и да е „болна“ идеология! □